

27 Ostatni król Polski

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XVI. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń:

1) podaje przykłady działań służących naprawie państwa za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego.

XVII. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII w. Uczeń:

1) umiejscawia w czasie I rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po rozbiore.

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1764, 1765, 1767, [1768,] 1772,
- postacie: Stanisława Augusta Poniatowskiego, Nikołaja Repnina,
- uchwały sejmu podjęte w 1768 r.,
- [■ żądania konfederatów barskich,
- państwa uczestniczące w I rozbiore Polski.

ROZUMIE

- pojęcia: Familia (Czartoryscy), Szkoła Rycerska, prawa kardynalne,
- do czego dążyła Katarzyna II, doprowadzając do utworzenia trzech konfederacji,
- przyczyny I rozbioru Polski.

POTRAFI

- wyjaśnić, do czego dążyła rodzina Czartoryskich,
- wskazać różnice w dążeniach Familii i władczyni Rosji,
- wymienić główne reformy przeprowadzone przez króla krótko po elekcji,
- wyjaśnić, w jakim celu została założona Szkoła Rycerska,
- przedstawić przebieg sejmu w 1767 r.,
- [■ wyjaśnić przyczyny wybuchu konfederacji barskiej,
- omówić przebieg konfederacji barskiej,
- analizować symboliczną wymowę ryciny przedstawiającej Rzeczpospolitą jako kołacz królewski,
- wyjaśnić, w jaki sposób zaborcy uzasadniali I rozbiór Polski,
- wskazać na mapie tereny odebrane Rzeczypospolitej w trakcie I rozbioru,
- scharakteryzować obszary odebrane Rzeczypospolitej w wyniku I rozbioru.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Odwołując się do analizy SWOT przeprowadzonej na poprzednich zajęciach, prosimy uczniów, aby spróbowali określić kierunki rozwoju Rzeczypospolitej w kolejnych latach.

Podajemy temat i formułujemy cele lekcji.

II. Rozwinięcie

Informujemy uczniów, że w pierwszej części lekcji poznają postać i dokonania ostatniego władcy elekcyjnego Rzeczypospolitej.

Korzystając z metody opisu, charakteryzujemy sytuację polityczną Rzeczypospolitej na początku panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Przypominamy, że postępujący w czasach saskich paraliż państwa zachęcił naszych sąsiadów – a zwłaszcza Rosję – do podjęcia działań zmierzających do podporządkowania sobie Polski.

Władcy Rosji słusznie rozumowali, że słaba Rzeczpospolita nie będzie w stanie przeciwstawić się tym dążeniom. Dlatego zaczęli decydować, kto zostanie władcą elekcyjnym (przekupując szlachtę, która uczestniczyła w elekcji, lub wysyłając własne wojska, aby wymusić wybór korzystnego dla siebie kandydata).

Przykładem takiego postępowania było wyniesienie na polski tron Stanisława Augusta Poniatowskiego. Okazało się jednak, że kandydat władczyni Rosji nie postępował tak, jak sobie tego życzyła Katarzyna II.

Zapisujemy na tablicy pytanie:

- Co robi król Rzeczypospolitej?

Polecamy uczniom zapoznać się z podrozdziałem *Pierwsze reformy* (s. 189) oraz z infografiką (s. 190), a następnie zapisać wokół pytania krótkie odpowiedzi. Po wykonaniu zadania zastanawiamy się, czy działalność władcy uzyska aprobatę Katarzyny II.

Korzystając z podrozdziału *Prawa kardynalne* (s. 191), wyjaśniamy uczniom, jaka była reakcja carycy na reformy króla i co dzięki swoim działaniom Katarzyna II zamierzała osiągnąć.

Prosimy, aby uczniowie odszukali w tekście, czym były prawa kardynalne i jakie zasady ustrojowe Rzeczypospolitej kryły się za tym pojęciem.

W kolejnej części zajęć rozdajemy uczniom schematy drzewa decyzyjnego (materiał dla nauczyciela) z wpisanym problemem: *Caryca Katarzyna II narzuciła Rzeczypospolitej prawa kardynalne – prawa utrwalające najgorsze wady ustroju państwa. Jak w tej sytuacji powinna się zachować szlachta?*

Uczniowie określają cele i wartości, a następnie ustalają możliwe do podjęcia decyzje oraz ich pozytywne i negatywne skutki .

Wyświetlamy na rzutniku lub tablicy multimedialnej dwa źródła – akt założenia konfederacji barskiej oraz tzw. krzyż konfederatów barskich, a także definicję konfederacji. Uczniowie analizują źródła, a następnie odpowiadają na pytania:

- Jaką decyzję podjęła szlachta?
- Czym się kierowała? Co było dla niej istotne?
- Jakie cele chciała osiągnąć?

Informujemy, że walka szlachty z obecną na ziemiach polskich armią rosyjską trwała od 1768 do 1772 r. i uświadomiła władczyni Rosji, że nie jest w stanie samodzielnie kontrolować całego obszaru Rzeczypospolitej.

Prosimy uczniów, aby wyobrazili sobie, że są doradcami carycy. Wieszamy na tablicy plakat z hasłem: *Decyzja Katarzyny II* i odczytujemy pytanie, które władczyni zadała swoim doradcom.

Korzystając z metody burzy mózgów (materiał dla nauczyciela), uczniowie szukają sposobów rozwiązania problemu. Wszystkie propozycje zapisujemy na tablicy, po czym wspólnie się zastanawiamy, jakie byłyby skutki wdrożenia w życie każdego z podanych działań (jeżeli wśród nich nie padnie propozycja dalszego osłabienia Polski przez odebranie jej części ziem, możemy sami to zasugerować lub poinformować uczniów, że władczyni tym razem nie posłuchała swoich doradców i ostatecznie zdecydowała się skorzystać z takiej możliwości).

Wyświetlamy na rzutniku lub tablicy multimedialnej mapę Rzeczypospolitej w czasie rozbiorów (s. 194) i przedstawiamy okoliczności, w jakich doszło do pierwszego rozbioru. Wskazujemy uczestniczące w nim państwa oraz zajęte przez nie ziemie polskie. Uczniowie w tym czasie uzupełniają mapę w ćwiczeniu 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 88).

W odniesieniu do strat poniesionych przez Rzeczypospolitą w pierwszym rozbiorze możemy także wykorzystać ćwiczenie 4 (zeszyt ćwiczeń, s. 88). Polecamy uczniom zapoznać się ze znajdującym się w nim tekstem źródłowym, a następnie określić, dlaczego właśnie Prusy odebrały Rzeczypospolitej najmniejsze obszary.

Wspólnie z uczniami analizujemy symboliczną wymowę ilustracji w podręczniku (s. 193). Zachęcamy, aby określić w czym interesie powstała ta rycina i co w jej treści na to wskazuje.

III. Podsumowanie

Uczniowie czytają tekst źródłowy (s. 193). Następnie prosimy ich, aby się zastanowili nad następującymi kwestiami:

- Dlaczego powstała ta Deklaracja?
- Do kogo była skierowana?
- Czym była w istocie?

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 86–87).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 85–86).

Materiały dla nauczyciela

Drzewo decyzyjne

Metoda służy odnajdywaniu różnych rozwiązań danego problemu i dokonaniu wyboru, rozumianego jako podjęcie decyzji w kwestii planowanego działania, ze świadomością wszystkich jego skutków.

Zastosowanie drzewa decyzyjnego pozwala uczniom dostrzec związki zachodzące między różnymi wydarzeniami i zaproponowanymi rozwiązaniami. Uzmysławia też, że każde przyjęte wyjście jest zawsze powiązane z różnorodnymi skutkami, a wpływ na podejmowanie decyzji mają również cele i wartości przyjęte przez osobę dokonującą wyboru. Metoda ta służy pobudzeniu myślenia, łączącego się z tworzeniem hipotez, sprzyja także samodzielnemu formułowaniu sądów.

Przebieg

1. Zdefiniowanie problemu (w taki sposób, aby uczniowie mieli możliwość dokonania wyboru między co najmniej dwiema decyzjami).
2. Ustalenie celów i wartości.
3. Podanie kilku rozwiązań.
4. Określenie pozytywnych skutków każdego rozwiązania.
5. Określenie negatywnych skutków każdego rozwiązania.
6. Podjęcie decyzji.

Proces podejmowania decyzji może zostać przedstawiony w formie graficznej.

Burza mózgów

Metoda wykorzystywana do rozwiązania postawionego przez nauczyciela problemu. Zadaniem uczniów jest podanie jak największej liczby pomysłów służących jego rozwiązaniu, a następnie selekcja zebranych propozycji i wybranie takich, które mają największe szanse powodzenia. Metoda ma na celu rozwijanie twórczego myślenia u uczniów oraz zachęcanie ich do aktywnego udziału w zajęciach.

Warunkiem skuteczności burzy mózgów jest przestrzeganie następujących zasad:

- każdy ma prawo zgłaszać pomysły, nawet jeśli wydają się one absurdalne,
- pomysły nie powinny być uzasadniane w momencie ich zgłaszania,
- proponowanych pomysłów podczas ich zgłaszania nie należy komentować ani oceniać,
- wszystkie pomysły muszą być zapisane.